

կոյսը վաստակաբեկ ու ցուրտէն սառած ինկաւ. հոն, կէս գիշերին, բաց դաշտին մէջ, գրեթէ դուրսը, ձիւնին վրայ Մանկիկը եկաւ... Թշուա՜ռ կին, թշուա՜ռ Մանկիկ, Ո՛հ, ի՛նչ ծնունդ, ի՛նչ սառ գիշեր, ի՛նչ աղքատութիւն: Կատարեալ մերկ՝ այդչափ մատղաշ հասակին, հին վերարկուի մը սառ ծալքերով սոսկ փաթթուած. խեղճ Մանկիկ:

Հապա ի՛նք, կոյսը, երբ կ'զգար մաշականդ իր կուրծքին վրայ փոքրիկ մարմնոյն սարսուլը, երբ կը տեսնէր ցուրտէն կապուտցած մատղաշ դէմքը... Աստուած իմ:

.... Ո՛հ, այո՛, դուք մենէ աւելի թշուառ էիք, մենէ աւելի լքուած, մենէ աւելի աղքատ: Նէ աւելի ես կը տառապէր, Ա՛ն ալ, Ա՛ն մանաւանդ...:

.... Ո՛հ, ալ չարտնջենք մեք. համբերենք՝ անոնց պէս հլու, անոնց պէս համակերպած. «Թող կամեղ ըլլայ»:

Օ՛ն, սիրո՛ւն հոգեակս, մի՛ լար, ա՛լ մի լար. խելօք կեցիր. օ՛ն, օրօր, օրօր...

» Այսօր ծնունդ, մե՛ծ աւետիս.

» Հնչեն թող սրբինգներ, թող հնչեն
| տկճորներ...

Հիմա կարծես ամոքում մը կը զգանք մեր վիշտերուն, այնպէս չէ... Քնանանք ուրեմն...:

» Ի՛նչ գեղեցիկ, ի՛նչպէս քաղցր, հը-
| մայիչ

» Է երկնային Մանուկ Յիսուս մեր
| փերկիչ:

Կը քնանայ... Շրթունքներն ու այտերը գոյն առած են կարծես: Նա, քունին մէջ կը ժպտի ալ, և ի՛նչ անուշ ժպիտ. բնաւ տեսած չունէի այս տեսակ բան մը: Այո՛, Ա՛ն է որ բժշկեց զինք, արդեօք իրեն կ'երեւի՞ ալ: Յովհաննէս, այո՛, դէ՛մ դիմաց կը տեսնէ Յիսուս Մանուկը... Ի՛նչ երջանիկ են մանուկները...»:

Ու մեղմիկ՝ և ճկուն շարժումով մը կը սահէր պզտիկ օրորոցին քով: Եւ երբ իր ասփին մէջ իրարու կը յաջորդէին վար-

դարանի հատիկները, երախտագիտութիւնն ու ուրախութիւնը, հեշտալի և խաղաղ ուրախութիւն մը, ուրախութիւնը մանկիկին՝ որ իր յոգնած գլուխը կը ձգէ իր մօր կուրծքին վրայ... ու կը հանգչի, երկնային ժպիտ մը կը փթթեցնէր անոր շրթներուն վրայ, և անոր աչքերուն մէջ՝ այն վճիտ ու քաղցր բոցը որ կ'այլաւ կերպէ սուրբերը: Ո՛հ, այո՛, նէ վստահ էր, նէ քաշ կ'զգար թէ առանձին չէր ինք, թէ Բարեհաճ Խորհուրդ մը կը հսկէր իր վրայ, թէ կան վերը բարեկամ հոգիներ, վերը մայրախնամ կոյսը, վերը՝ մեզ եղբայրացած Աստուած մը, վերը՝ ամենաբարի, ամենակարող Հայրը՝ որ կը մեղմէ հովերը խուզուած զառնուկին խնայելու համար, ու տաք մուշտակով մըն ալ կը զգեստաւորէ ճնճղուկները:

Այս պարզ հոգիներուն համար երկինքը հարուստ է միշտ, ու կեանքը անասող գիշեր մը չէ: Կը քալեն անոնք դէպ այն աստղը՝ զոր կ'ընդնշմարեն շատ հեռուն, հորիզոնէն ալ անդին... արշալուսի ցուրդներուն պէս... յաւիտենականութեան արշալուսին:

Թշուա՜ռ Մնունդ. Երջանիկ Մնունդ:

Թրգմ. Ա. Վ. Սիրունեան

ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԻԾԵՐԸ

Կաղանդի գիշեր էր...

Ձիւնը ծածկել էր սարերն ու ձորերը. հպարտ լեռների գագաթները ծածկել էին ճերմակ ձիւնի տակ: Բլրուկների աշնուշիկ ու աննման երգերը է՛լ չեն հնչում. գիշերը, վազուկ, օրօր երգող ջուրերը ձմրան կապանքների տակ լռիկ — միջիկ ննջում էին: Չայն — ծպտում չկար, մին — մինակ սաստկաշունչ քամին էր ձայնում լեռների և տանիքների վրայից սուրալով:

Կաղանդի գիշեր էր, ի՛նչ պաշտուած, ի՛նչ անոյշ գիշեր...:

— Մայրիկ ինչո՞ւ լաց ես լինում,

— Լաց չեմ լինում, որդի:
— Հապա ինչո՞ւ աչքերդ թաց են, ախ
մայրիկ ջան, ինչո՞ւ ես Լաց լինում:

— Բան չկայ...

Լուսիններ կապարի նման ծանր, տի-
րեց սենեակին մէջ: Մի գրասեղանի վրայ
պլպլում էր ճրագը աղօտ և հևացող լոյսով:

— Ու՛ր է հայրիկս, մայրիկ ջան:

— «Ու՛ր է հայրիկս», պարզ մի
խօսք, բայց այն խօսքը իրա մէջ պա-
րունակում էր ինչ վշտեր, ինչ արցունք-
ներ:

— «Ու՛ր է հայրիկս»... խեղճ մօրը
արդէն վշտահար սիրտը կարծէք մի սուր
մխեսին, նա սարսուաց, ինչպէս մի նուրբ
եղէգ փոթորիկների առաջ: Նա չկա-
րողացաւ պատասխանել, նրա սիրտը այ-
րուեց, նա ուզում էր ելնել խղիւղ իր
մէկ հատիկ զաւակը. «Ինչո՞ւ նա հար-
ցրեց», ինչո՞ւ նա «ու՛ր է հայրիկս» ա-
սաց, մտածում էր մայրը. և այս միտքը
իրան կատաղեցնում էր:

— Ու՛ր է հայրիկս, մայրիկ...

Նորից, էլի սարսուաց, էլի կատաղեց:

— Չեմ գիտեր, Բարկէն:

— Չես գիտեր, պահում ես ինձանից
դուն. դու գիտում ես թէ հայրիկս ինչ
եղաւ, գիտում ես, բայց չես ուզում ինձ
ասել:

— Տարաւ հա, տարաւ:

— Ո՛վ տարաւ, մայրիկ ջան:

— Աստուած տարաւ:

— Ու՛ր տարաւ, մայրիկ:

— Երկինքում, տես Բարկէն տես,
ինչքան վառ կերպով պլպլում են աստ-
ղերը այնտեղ. նա՛ Բարկէն, այնտեղ է
հայրիկդ, այնտեղ՝ նա աստղերին ծո-
ցում...

— Ինչո՞ւ Աստուած մեզ էլ չէ տա-
նում, ինչքան լաւ է մայրիկ այնտեղը,
մենք էլ գնանք էն աստղերի ծոցում,
հայրիկիս քովը:

— Մի խօսիլ այդպէս խօսքեր, Բարկէն
ջան, մի՛ վերաւորեր սրտիկս, ախ արեւոյ
մատաղ, ախ քո սիրուն արեւ հողը
դնեմ, մի՛ խօսի այդպէս խօսքեր, է՛յ

արդէն սիրտս խոցոտե՛լ է, պարեմ՛լ...

— Արեւ խաւարի, մայրիկ ջան, ախ
ինչքան լաւ է երկինքը, ինչքան գեղեցիկ.
ասում են այնտեղ հրեշտակներ կան,
բարի հրեշտակներ, ևս էլ բարի եմ, ին-
չո՞ւ Աստուած ինձի այն բարիներին ճովը
չէ տանում:

— Հա՛ Բարկէն հա՛, այնտեղ բարի
հրեշտակներ կան, բարի հոգիներ, հայ-
րիկդ էլ այնտեղ է, նրանց քովիկը, մէկ
օր էլ Աստուած մեզի կը տանի:

— Խօ՛ճմ, ինչո՞ւ շուտ չէ տանում:

— Կը տանի, կը տանի... Բարկէն
երկինքը դիտի, տես հայրիկդ մեզ է
նայում աստղերի ծոցից, հայրիկդ մի աստղ
է երկնքում:

— Մուտ ես խօսում. երբ մէկը մեռնի
նորա աստղը էլ յաւիտեան չի փայլի,
սուտ ես խօսում:

— Հա՛ երբ մէկը մեռնի, նորա աստղը
էլ չի փայլի, բայց բարիներին աստղը
երբեք չի մարի, յաւիտեան կը պլպլայ
երկնքում:

— Իմ աստղն էլ չի մարի, այնպէս
չէ՛ է՛... Բայց մայրիկ այսօր շու-
կայում Լեւոնին հօրը տեսի. նա մրգա-
վաճառից միրգեր էր գնում. այսօր տեսի
իմ ընկերներս, նրանք ձիւնին վրայ վա-
զում էին ուրախ, զուարթ, ցատքում էին,
երգեր էին երգում. ախ է՛ն երգը ան-
ցեալ տարի ես էլ երգում էի, մայրիկ
նա՛ էս երգն է,

«Ինչ անուշիկ օր այսօր
կաղանդ պապիկն է եկել,
Հէ՛յ ընկերներ ցատքներ, խաղանք,
կաղանդ պապիկն է եկել...»:
Ինչքան ուրախութեամբ էի երգում
էս երգ... բայց հի՛մա...

— Չէ՛ մի՛ լա, Բարկէն, տես ես էլ
չեմ լալիս:

— Ախ մայրիկ ջան, հնց չլամ...
անցեալ տարի այս ատենս երգում էի, մո-
մեր վառում, հայրիկս ինձի նուէրներ էր
տալիս, համբուրում էի դուն ինձի,
մենք ուրախ էինք, կաղանդի սեղան ու-
նէինք...

— Մի՛ խօսիլ, սիրտս մի՛ վերաւորի, սիրտս խոցոտ է, դարդոտ էլի՛ր ...

Իմ սիրտս էլ, մայրիկ ջան, շատ է այրուած. այսօր տեսի Լեոնի, նա ինչե՛ր էր ասում. «հայրս ինծի ինչե՛ր նուէր պիտի տայ, կազանդ է կազանդ» ... երգում էր նա ուրախութեամբ. ես տխուր էի. ինչո՞ւ, մայրիկ, Աստուած մարդերը հաւասար չէ ստեղծել, ես տխուր էի՝ նրանք ուրախ. կամ ինչո՞ւ գոնէ նրանք իմ հետ չէին տխուր, ինչո՞ւ մայրիկ այս տարի կազանդի սեղան չունինք. նա անկիւնում էր, անցեալ տարի մեր սեղանը կար, հայրիկս էլ այնտեղ էր, նա ինծի նուէրներ էր տալիս ... անի մայրիկ ջան ...

— Ինչ անենք զաւակս, սիրական Բարկէնս, անի կանաչ արևուդ մեռնիմ ես, մի՛ լաց լինի:

— Մայրիկ լաց լինենք, աչքերիցս արցունք է գալիս, լաց լինենք հանգուր հանգուր. մայրիկ ջան զրկի՛ր ինծի, պինդ պինդ սեղմի՛ր կրծքիդ վրայ, լաց լինենք մենք ...

— Եկո՛ւր գրկեմ քեզի սիրական, անմահ Բարկէնս. ինչե՛ր անցան մեր զլիսերից, ինչքան ուրախ էինք, ինչքան երջանիկ, այ սե ճակատագիր:

Նրանք իրար զրկեցին, փոքրիկ Բարկէնը մօրը զրկին մէջ լաց էր լինում:

— Համբուրի ինծի, համբուրի ինծի մայրիկ ջան, թող այդպէս քնանամ ես...

Դրսում հովը մռնչում էր, ոռնում ինչպէս մի կատաղած գազան, պատուհաններին էր խփում ուժգին կերպով:

Կաղանդի գիշեր էր ... :

Բ

— Մայրիկ ջան... կաղանդի սեղան... քո համբոյները ... էն նախշուիկ մոմերը ... հայրիկիս նուէրները ... անի ... մայրիկ ջան

Երազում էր Բարկէն իր մօրը զրկումը, երազում էր ...

— Արևուդ մատաղ, Բարկէն ջան, օր ու արև չի տեսած ցաւում է սրտիկդ ...

— Մայրիկ ջան ... երկինքը ... ինչքան լաւ է ... հայրիկս ... անի մայրիկ ջան, հայրիկս ... ինչքան լաւ է ...

*

Գեղեցիկ էր Հեղնարը, կապուտիկ աչքերով, ոսկի թել — թել մազերով: Նրա գիւղի աղջիկներից ամենալաւն էր նա. քանի՛ ջահէլներ նրա վրայ աչք էին տընկել, նրա սէրով հող էին մտել, քանի՛ քանի՛ երգեր էին շինել նրա վրայ ... Գիւղի ջահէլների բերանումն էր Հեղնարը:

Երբոր երիտասարդներից մէկը «Հեղնար» այս անուշիկ, այս պաշտօնած անունը լսէր՝ կը զոզար ... Հեղնար ... պաշտելի էակ մ'էր նա իրանց գիւղում:

— Սէ՛ օր եղեր այն օրը ... անի մայրիկ ջան չը ծնէիր ինծի ... ասում էր խեղճ մայրը՝ Բարկէնը պինդ պինդ սեղմած իր կրծքին:

— Չը ծնէիր ինծի, մայրիկ ...

Ինչե՛ր էր անցել նրա զլիսից, քանի՛ անգամներ նա համբին լսել էր ջահէլների նրա վրայ շինած երգը, քանի՛ անգամ նա ամաչել էր ...

— Անո՛յ չէին այն օրերը, անուշիկ էր կեանքը ինծի համար այն օրերում...

Ախ մայրիկ ջան չըծնէիր ...

Արշակ, անուշիկ Արշակ, արդեօք այդտեղ աստղերի ծոցում կաղանդի — սեղան կայ ... սիրելի ամուսինս, օր ու արև չի տեսած մահը քեզ խլեց իմ զրկից. Բարկէնը ննջում է մուշիկ մուշիկ այժմ այնտեղ, քո տեղը ... :

Գ

— Մայրիկ ջան, հայրիկս ... կաղանդի — սեղանը ... անուշիկ մայրիկ, ինչքան... ինչքան լաւ է ... երկինքը...

Մի հրեշտակ կամացով սենեակի պատուհանից ներս նայեցաւ ...

Դեռ կաղանդի գիշերը չէր անցել ... Բարկէնը և Հեղնարը երկնքում Արշակին հետ կաղանդն էին տօնում ...

Կաղանդի գիշեր էր ... :

ԱՐՄԷՆ ԵՐԿԱՐ